

La sort de viure en un país ric

José Manuel Fandiño* | jfandino@catalunya.ugt.org

Col·laboradores: Pilar Castellà - Eva Pino

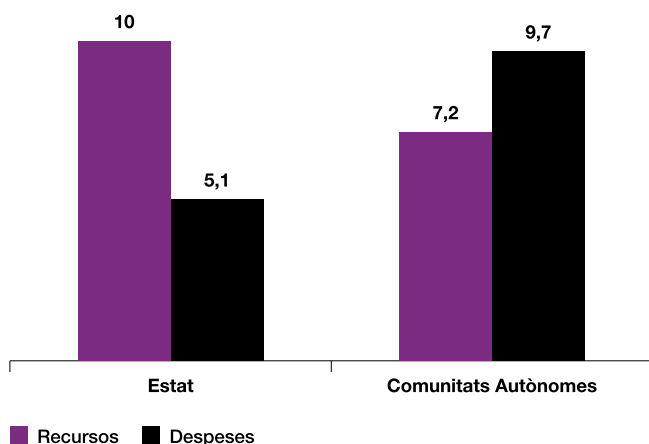
En major o menor mesura, tothom comença a notar l'impacte d'una desacceleració econòmica, que ja fa temps que podem catalogar de crisi del sistema que ha guiat el creixement del nostre país durant els darrers anys. Un creixement que semblava que no s'hagués d'acabar mai. Almenys per la part de la societat que més ha gaudit dels seus beneficis. Però lluny d'aquesta realitat es desenvolupava un altre món. Paral·lelament al creixement econòmic s'ha accentuat el nombre de persones que s'han situat en el llindar de la pobresa. És una part de la societat cada vegada més important, la qual necessita una ajuda pública que la Generalitat no els pot oferir com a conseqüència del dèficit fiscal.

Tot i que s'acostuma a associar el desenvolupament amb l'augment de béns i de serveis d'un país, actualment existeix consens en què desenvolupament és quelcom més que creixement econòmic. El propòsit del desenvolupa-

* Economista. Sindicalista de la UGT de Catalunya

El desenvolupament és quelcom més que creixement econòmic. El seu propòsit és millorar les vides de les persones

GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ DELS RECURSOS I DESPESES DE L'ESTAT I DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES 2001-2005 (%)

Font: Instituto de Estudios Fiscales

ment és millorar les vides de les persones eixamplant el nombre de coses que una persona pot ser i fer, llurs opcions vitals. Malgrat això, el punt de partida segueix sent la disponibilitat de capital.

Fernando Esteve i Rafael Muñoz de Bustillo, en el seu llibre *Conceptos de Economía*¹ defineixen el capital com «qualsevol bé que, un cop produït, pot generar un flux de renda en períodes futurs». I afegeixen més endavant: «S'ha comprovat que el capital per si mateix no genera creixement, pel que cal que es doni una combinació més difícil d'assolir: capital, iniciativa empresarial, incentius, bon govern, capital humà...».

El que no neguen els autors és que cal comptar amb capital i aquest capital ha d'anar acompanyat d'allò que s'anomena intangibles. En aquest cas, l'ordre dels factors és determinant i pot alterar el producte.

Capital disponible

Entre 2001 i 2005 els ingressos de l'Estat creixen un 10%, mentre que els ingressos de les comunitats autònomes ho fan un 7,2%. En canvi, el comportament de les despeses ha estat a la inversa. Les despeses de les comunitats autònomes van augmentar per sobre de les despeses estatals: aquestes han crescut un 5,1% a l'Estat i un 9,7% a les comunitats autònomes. (veure gràfic 1)

De la mateixa manera, la liquidació dels impostos re-

Entre 2001 i 2005 els ingressos de l'Estat creixen un 10%, i un 7,2% els de les comunitats autònomes, mentre que les despeses ho fan un 5,1% i un 9,7% respectivament

captats a Catalunya el 2003, últim any de què es coneixen dades, és de 1.490€ per habitant. De mitjana, els ciutadans catalans recapten durant el 2003 un 24% més que la mitjana espanyola total, que va ser de 1.204€, tal com es pot veure a la taula 1.

Així mateix, cal tenir en compte que l'actual model de finançament calcula les necessitats de despesa de cada territori en funció de les variables establertes per a aquest model. Segons el càlcul, Catalunya presenta el 2003 unes necessitats de 1.694€ per càpita de mitjana, és a dir, es considera que els catalans tenen unes necessitats un 4% inferior a la dels espanyols, que presenten una necessitat mitjana de 1.763€.

Dit això, a partir de la capacitat d'ingrés i les necessitats de despesa de cada comunitat es calcula la quantitat que ha de rebre o pagar cada territori. Fruit d'aquests càlculs, s'estima que Catalunya ha de rebre 204€ per càpita, un 63% per sota de la subvenció mitjana que rep el conjunt de l'Estat espanyol.

En definitiva, observem que Catalunya aporta a les arques de l'Estat un 24% més que la mitjana espanyola i després de l'actuació del sistema de finançament obté uns ingressos un 4% per sota d'aquesta mitjana. Totes aquestes dades es troben representades a la taula 2, en la qual també es pot copsar el greuge comparatiu amb altres comunitats autònomes.

Però, com afecta el fons de suficiència al repartiment de recursos entre les comunitats autònomes? El gràfic 2

TAULA 1. LIQUIDACIÓ DE TRIBUTS EL 2003
(€ PER HABITANT I %)

Illes Balears	1.696	141%
Madrid	1.680	140%
Catalunya	1.490	124%
Aragó	1.351	112%
La Rioja	1.231	102%
Cantàbria	1.223	102%
Astúries	1.205	100%
País Valencià	1.190	99%
Castella i Lleó	1.128	94%
Galícia	1.000	83%
Múrcia	956	79%
Castella-la Manxa	949	79%
Andalusia	944	78%
Extremadura	798	66%
Total	1.204	100%

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda

TAULA 2. TOTAL D'INGRESSOS DEL SISTEMA FINANCER DE L'ESTAT (RECURSOS TRIBUTARIS I FONDS DE SUFICIÈNCIA) EL 2003. € PER HABITANT

	Recursos tributaris (CFi)	Fons suficiència (FSi)	Total (NGi)	Mitja = 100
Extremadura	798	1377	2175	123
La Rioja	1231	874	2105	119
Castella i Lleó	1128	947	2075	118
Cantàbria	1223	822	2045	116
Aragó	1351	684	2035	115
Astúries	1205	785	1990	113
Galícia	1000	979	1979	112
Castella – la Manxa	949	984	1933	110
Andalusia	944	829	1773	101
Canàries	514	1199	1713	97
Catalunya	1490	204	1694	96
Múrcia	956	660	1616	92
País Valencià	1190	417	1607	91
Madrid	1680	–152	1528	87
Illes Balears	1696	–204	1492	85
Total	1204	559	1763	100

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda

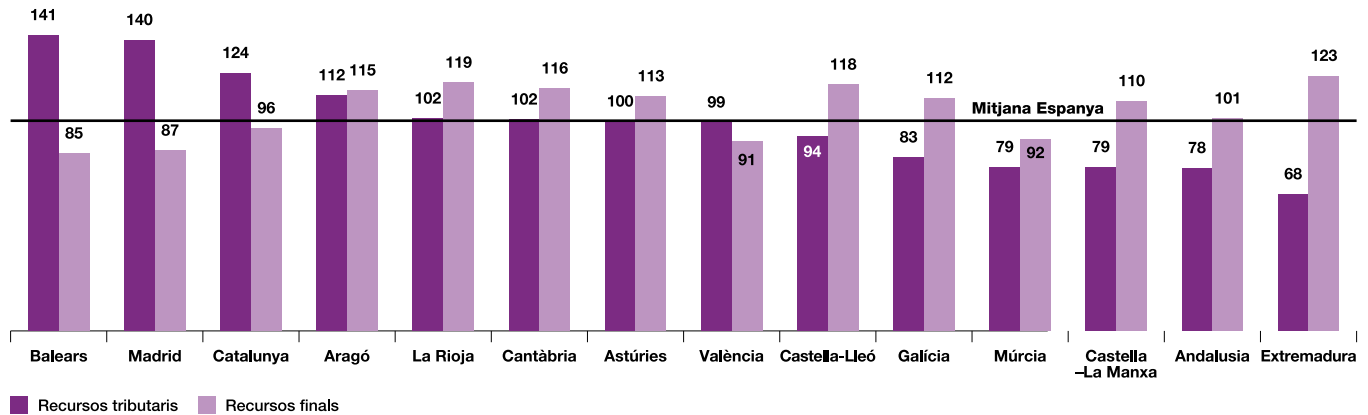
TAULA 3. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ TOTAL DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES ENTRE 1999 I 2007

	1999	2007	Variació
Illes Balears	821.820	1.030.650	25,41%
Múrcia	1.131.128	1.392.117	23,07%
Canàries	1.672.689	2.025.951	21,12%
País Valencià	4.066.474	4.885.029	20,13%
Madrid	5.145.325	6.081.689	18,20%
Rioja	265.178	308.968	16,51%
Catalunya	6.207.533	7.210.508	16,16%
Castella - la Manxa	1.726.199	1.977.304	14,55%
Navarra	538.009	605.876	12,61%
Andalusia	7.305.117	8.059.461	10,33%
Aragó	1.186.849	1.296.655	9,25%
Cantàbria	528.478	572.824	8,39%
País Basc	2.100.441	2.141.860	1,97%
Castilla i Lleó	2.488.062	2.528.417	1,62%
Galícia	2.730.337	2.772.533	1,55%
Extremadura	1.073.574	1.089.990	1,53%
Astúries	1.084.314	1.074.862	–0,87%
Total	40.202.160	45.200.737	12,43%

Font: Institut Nacional d'Estadística

El 2003 Catalunya aporta a l'Estat un 24% més que la mitjana espanyola i després de l'actuació del sistema de finançament obté uns ingressos un 4% per sota d'aquesta mitjana

GRÀFIC 2. RECURSOS TRIBUTARIS I RECURSOS FINALS DESPRÉS D'APLICAR L'ACTUAL SISTEMA DE FINANÇAMENT, 2003

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Economia i Hisenda.

posa de manifest l'efecte que causa la repartició del Fons de Suficiència sobre les comunitats autònomes. Clarament, les Illes Balears, la Comunitat de Madrid, Catalunya i el País Valencià són els territoris que més es veuen afectats per l'aplicació del fons de suficiència, cosa que provoca un desequilibri que s'accentua amb l'evolució sociodemogràfica d'aquests territoris, tal com veurem en el següent apartat.

L'augment de població i el proper sistema de finançament

El càlcul del fons de suficiència que correspon a cada comunitat es realitza a partir de les dades de 1999, considerat l'any base. La revisió anual es fa aplicant la taxa de creixement dels ingressos de l'Estat. Per tant, les necessitats de despesa i la capacitat d'ingressos de cada comunitat autònoma es suposen constants des del 1999.

Tanmateix, la variable demogràfica, una de les principals en el càlcul de les necessitats territorials i del Fons

L'actual sistema de finançament dels territoris beneficia més els territoris que han rebut menys immigració

TAULA 4. EVOLUCIÓ DEL PIB PER CÀPITA TOTAL
I PER COMUNITATS AUTÒNOMES, 1999-2007

Comunitat autònoma	1999	2007	Augment 1999 -real 2007	Augment 1999-2007
	Euros/ reals	Euros	%	Espanya =100
Astúries	15.603	21.200	35,9	153
Extremadura	12.009	16.080	33,9	145
Cantàbria	17.544	23.377	33,2	142
Galícia	14.953	19.800	32,4	138
Andalusia	13.840	18.298	32,2	138
País Basc	23.220	30.599	31,8	136
Castella i Lleó	17.296	22.589	30,6	131
Aragó	19.776	25.361	28,2	121
Múrcia	15.711	19.574	24,6	105
Castella - la Manxa	15.038	18.564	23,5	100
Navarra	23.925	29.483	23,2	99
Catalunya	23.173	27.445	18,4	79
Madrid	25.673	29.965	16,7	71
País Valencià	18.308	21.239	16,0	68
La Rioja	21.533	24.717	14,8	63
Canàries	18.492	21.004	13,6	58
Illes Balears	23.456	25.238	7,6	32
TOTAL ESPANYA	18955	23396	23,4	100

Font: Institut Nacional d'Estadística

de suficiència, ha variat de manera molt diferent en cada comunitat autònoma, tal com mostra la taula 3. Precisament, els territoris que assenyalàvem anteriorment, entre elles les Balears, el País Valencià i Catalunya, es troben entre les que veuen més accentuat el seu creixement poblacional. Com dèiem, aquest fet incrementa encara més el desequilibri fiscal constatat anteriorment.

Evolució del PIB per càpita per comunitats autònomes

Al marge de l'impacte del creixement demogràfic sobre el Fons de suficiència, el desigual augment de la població de les comunitats autònomes també influeix directament sobre el creixement del PIB per càpita de cada regió. Així, els territoris que han registrat durant el període 1999-2007 els majors augments demogràfics, precisament són els que menor augment del PIB per càpita registren: Illes Balears, Canàries, La Rioja, País Valencià, Comunitat de Madrid, Catalunya i Navarra. D'aquesta manera, podem observar com amb l'actual sistema de finançament els territoris que surten més beneficiats són els que han rebut menys immigració. (veure taula 4)

Aquestes dades ens serveixen per constatar l'existència de l'anomenat dèficit fiscal, el qual no únicament té un impacte en la competitivitat de les empreses catalanes o en la capacitat de la Generalitat de fer les inversions necessàries per tal que l'economia del país progressi. Per

El creixement del PIB català és del 28,2% durant el període 2000-2006. En aquest mateix període, la pobresa no tan sols no disminueix, sinó que augmenta un 16,4%

damunt de tot, el dèficit fiscal té una traducció social. Per això, Catalunya, malgrat ser un dels territoris considerats rics de l'Estat, ha vist com en els darrers anys augmentava considerablement el nombre de ciutadans que viuen en situació de pobresa.

L'augment de la pobresa a Catalunya en el període de màxim creixement econòmic i recaptació pressupostària

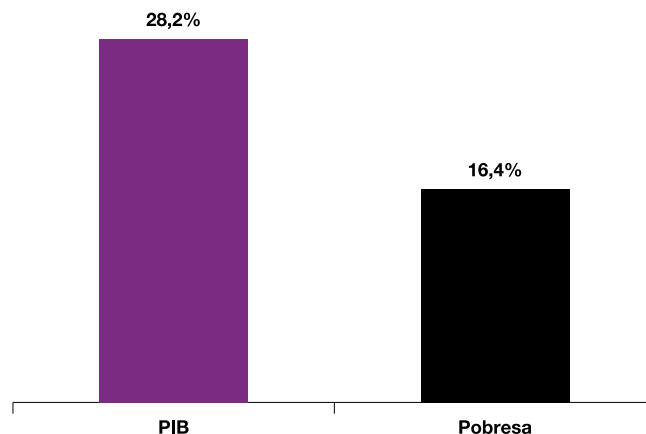
Tal com mostra el Gràfic 3, el creixement del PIB català en termes reals és del 28,2% durant el període 2000-2006. En aquest mateix període, la pobresa no tan sols no disminueix, sinó que augmenta un 16,4%.

Aquesta relació incoherent entre l'augment de la riquesa nacional i l'augment de la pobresa, posa en relleu la manca de mecanismes de redistribució que pateix el nostre sistema fiscal i de benestar.

Per tal de donar la dimensió adequada al problema, cal recordar que el llindar del risc de pobresa es fixa en el 60% de la mitjana dels ingressos disponibles anuals equivalents de les persones. Per tant, la taxa del risc de pobresa és el percentatge de persones que queden per sota d'aquest llindar.

Durant el període expansiu de creixement sostingut, les taxes de creixement econòmic català s'han situat entre un i dos punts per sobre de les taxes de creixement europees.

GRÀFIC 3. CREIXEMENT DE L'ECONOMIA I POBRESA CATALANA 2000-2006 (%)

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

El 2005 el 17,2% de la població de Catalunya es trobava en una situació de pobresa econòmica. Aquest percentatge ha augmentat fins al 19% el 2006

**TAULA 5. CREIXEMENT ECONÒMIC
I AUGMENT DE LA POBRESA**

Any	Persones per sota del llindar de la pobresa	Creixement anual de la pobresa	Creixement anual del PIB català
2004	1.205.957	-	3,1%
2005	1.203.175	-0,2%	3,3%
2006	1.355.592	12,7%	3,9%

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Així, el creixement màxim del PIB s'assoleix el 2006 amb una taxa del 3,9%, mentre que, paradoxalment, durant el 2006 la pobresa augmentava un 12,7%. A la taula 5 podeu veure l'evolució d'aquest fenomen entre els anys 2004 i 2006.

Els més afectats per la pobresa

El problema de la pobresa no afecta de la mateixa manera tots els col·lectius. Els més vulnerables són la gent gran, especialment les dones: el 28,4% de les persones de 65 anys o més es troben en situació de pobresa, tal com recull la taula 6. Aquestes mateixes dades també constaten que un altre dels col·lectius especialment vulnerables són els menors de 16 anys, independentment del seu sexe.

Pel que fa als majors de 65 anys, cal destacar el gran nombre de persones que viuen soles, especialment en els nuclis urbans, en pisos sense ascensors i per tant aïllades de qualsevol tipus de relació social. En aquest sentit, les condicions de infrahabitatge afecten especialment els col·lectius de més edat, però també molts immigrants. Aquesta situació està estretament vinculada a la pobresa econòmica.

Si seguim analitzant la pobresa per segments d'edat, observarem que el 24,3% de les llars on la persona de referència té 65 anys o més, viuen amb uns ingressos nets no superiors a 9.000€ anuals. Recordem, una vegada més, que el llindar de pobresa és de 8.276€ nets anuals. De la mateixa manera, el 83,5% de les persones de

La relació incoherent entre l'augment de la
riquesa nacional i l'augment de la pobresa
posa en relleu la manca de mecanismes
de redistribució que pateix el sistema
fiscal i de benestar

65 anys o més que viuen soles són inframileuristes –ingressos no superiors a 14.000€ anuals.

Com ja apuntàvem anteriorment, un altre col·lectiu susceptible de trobar-se en una situació de pobresa són les persones estrangeres, risc que ha augmentat en un 11,3% per les persones immigrades durant el 2006. Aquesta situació es pot copsar a través de la taula 7. En aquest sentit, la situació en el mercat de treball dels immigrants no és la més favorable: les incerteses laborals, la temporalitat i l'atur són factors que es reproduïxen més en aquestes persones. D'altra banda, les entrades i sortides més freqüents en el mercat de treball per part d'aquest col·lectiu dificulta que puguin generar dret a percebre algun tipus de prestació contributiva i que depenguin més de la seva situació legal al país o de l'ajuda assistencial que ofereix el Govern, en tot cas molt inferior a qualsevol tipus de prestació contributiva.

Hi ha una circumstància particularment dramàtica constituïda per les persones que sol·liciten els ajuts del programa de Renda Mínima d'Inserció (RMI), que vindria a ser el darrer bastió abans de caure en la pobresa absoluta i, tal vegada, en la definitiva desinserció social. Es tracta de persones que careixen de qualsevol mena de recursos econòmics. En termes col·loquials parlariem de pobres de solemnitat.

En analitzar les dades dels beneficiaris del programa de RMI de Catalunya, el primer que destaca és la constatació de la diferència de sexes entre les persones vinculades al programa, baix que augmenta any rere any. Si

TAULA 6. TAXA DE RISC DE LA POBRESA A CATALUNYA EL 2006 I AUGMENT RESPECTE DEL 2005

	Homes		Dones		Total	
	Taxa %	Augment	Taxa %	Augment	Taxa %	Augment
Menys de 16 anys	21,6	+1,1	22,9	+2,2	22,2	+1,6
De 16 a 64 anys	14,4	+1,0	17,7	+3,8	16	+2,4
65 anys i més	26,1	+2,1	30,1	-2,3	28,4	-0,5
Total	17,2	+1,2	20,8	+2,4	19,0	+1,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

El creixement màxim del PIB s’assoleix al 2006 amb una taxa del 3,9% mentre que, paradoxalment, durant aquell any la pobresa augmenta a Catalunya un 12,7%

TAULA 7. DIFERÈNCIA ENTRE LA TAXA DE RISC DE POBRESA DELS ADULTS AMB NACIONALITAT ESPANYOLA I NACIONALITAT ESTRANGERA A CATALUNYA 2005-2006 (%)

	2005	2006	Augment
Nacionalitat espanyola	16,1	17,4	+1,3
Nacionalitat estrangera	28,8	40,1	+11,3

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

el 2006 la proporció era d'un 37% d'homes respecte a un 63% de dones, el 2007 aquest percentatge ja és del 35% respecte al 65%. Aquestes dades confirmen l'existència d'un procés de feminització de la pobresa en la nostra societat, que tendeix a accentuar-se.

El sexe per si mateix no és un factor de risc d'exclusió, però la seva combinació amb d'altres factors d'exclusió fa que l'efecte d'aquests sigui molt més marcat.

A banda de la progressiva feminització de la pobresa, s'observa també una certa «individualització» d'aquesta pobresa; és a dir, que la manca de suport familiar és un factor de risc d'exclusió. Dels 2.571 expedients oberts el 2007, un 42% han estat atorgats a persones que viuen soles.

L'exclusió social gairebé mai està vinculada només a una carència econòmica, tot i que la solució d'aquesta carència econòmica és el primer pas per a poder minimitzar la influència d'altres factors. En aquesta sentit, només un 8,71% de les persones vinculades al programa RMI no han rebut cap tipus d'intervenció social, limitant-se només al suport econòmic. L'altre 91% de les persones han rebut algun tipus d'intervenció social.

Dels altres factors de risc o «problemàtiques» vinculades a les persones beneficiàries d'una RMI, després de la monoparentalitat els següents factors que sobresurten són la problemàtica laboral, la relacionada amb aspectes de salut, drogodependències i d'alcoholisme. El gràfic 5 detalla amb més precisió les diferents variables que accentuen el risc de pobresa.

La pobresa no afecta de la mateixa manera tots els col·lectius.
Els més vulnerables són la gent gran: el 28,4% dels majors de 65 anys es troben en situació de pobresa

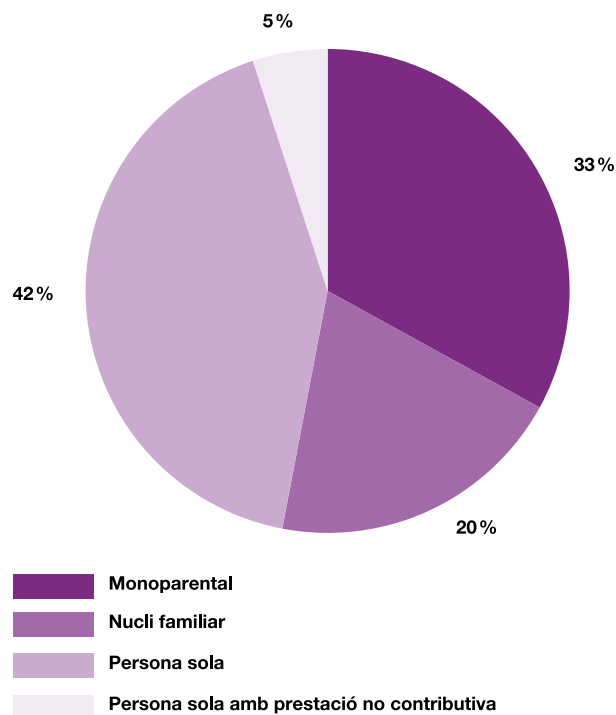
Per què succeeix això?

El 2005 el 17,2% de la població de Catalunya es trobava en una situació de pobresa econòmica. Aquest percentatge ha augmentat fins al 19% el 2006, és a dir, 1 de cada 5 catalans viu per sota del llindar de pobresa.

Aquesta situació té el seu origen en l'escassa capacitat d'inversió social per part del Govern de la Generalitat, producte del desequilibri generat per l'actual sistema de finançament, tal com s'ha constatat a l'inici del present estudi. Una manera de fer-lo evident és analitzant les diferències de la despesa per funcions entre Catalunya i la UE-15, comparativa que es pot copsar a través de la taula 8. Destaca la diferència en pensions i serveis –residències, centres de discapacitats, serveis a domicili...– destinats als pensionistes i a les persones amb discapacitat –i que correspon a les funcions d'Invalidesa, Vellesa i Supervivència–, on la diferència de la despesa és del 5,1% del PIB. Altres que també destaquen és la funció malaltia, on la diferència és de 2,4% del PIB i la funció família, que engloba, a més de les prestacions econòmiques per fills, les prestacions de maternitat, on la diferència de despesa és de l'1,7%.

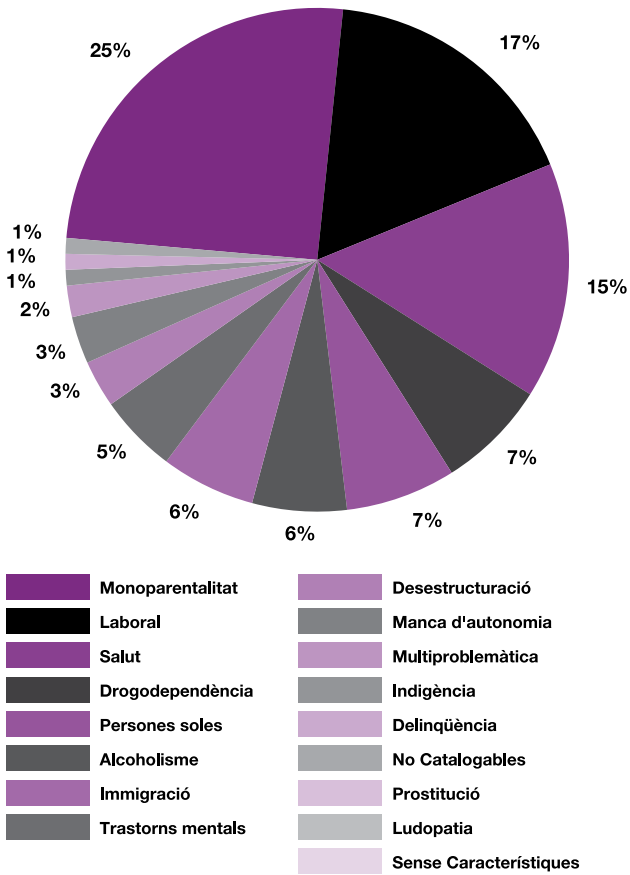
Tanmateix, els bons moments macroeconòmics que ha viscut el nostre país no han pogut ser aprofitats per part del Govern de la Generalitat per tal d'accentuar la inver-

GRÀFIC 4. INDIVIDUALITZACIÓ DE LA POBRESA. SITUACIÓ FAMILIAR DE LES PERSONES QUE HAN SOL·LICITAT EL PROGRAMA RMI EL 2007 (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Acció Social i Ciutadania

GRÀFIC 5. VARIABLES QUE INFLUEIXEN EN EL RISC DE POBRESA A CATALUNYA EL 2007 (%)

Font: Elaboració propia a partir de dades del Departament d'Acció Social i Ciutadania

TAULA 8. PRESTACIONS DE PROTECCIÓ SOCIAL COM A PERCENTATGE DEL PIB PER FUNCIONS. ANY 2003 (%)

	Catalunya	Estat espanyol	UE-15	Diferència Catalunya / UE-15
Malaltia/ assistència sanitària	5,3	5,9	7,7	-2,4
Invalidesa	1,4	1,4	2,1	-0,7
Vellesa	7,3	7,9	11,1	-3,8
Supervivència	0,6	0,6	1,2	-0,6
Família/fills	0,5	0,6	2,2	-1,7
Atur	2,1	2,6	1,8	0,3
Habitatge	0,1	0,2	0,5	-0,4
Exclusió social	0,2	0,2	0,4	-0,2
Despeses de funcionament	0,3	0,3	1,3	-1,0
Total despesa	17,8	19,7	28,3	-10,5

Font: Eurostat i Institut d'Estadística de Catalunya

Un altre col·lectiu susceptible d'entrar en situació de pobresa són els nouvinguts, risc que ha augmentat en un 11,3% per les persones immigrades durant el 2006

sió social i realitzar polítiques socials més agosarades. Malgrat que des del 2003 es denota un important canvi de prioritats polítiques a través del pressupost del govern català i que s'ha posat fil a l'agulla en matèria legislativa –la Llei de serveis socials per citar-ne un exemple– per intentar pal·liar aquesta situació, el dèficit fiscal al qual està sotmès el país no ha permès fer front a aquesta problemàtica de forma adequada.

A més a més, actualment Catalunya es troba davant un canvi de cicle a partir del qual el seu creixement econòmic està perdent força. Tot indica que les properes previsions del Govern per al 2008 tornaran a baixar, al voltant d'un 2,5%. El tipus de creixement que ha sostingut la nostra economia dels darrers anys ha generat una ocupació de baixa qualitat amb alts índexs de temporalitat, baixos salaris i altament exposada als canvis de la dinàmica econòmica.

Tornant al principi, constatada la greu situació de la cinquena part dels catalans, que viuen per sota del llindar de la pobresa, es pot considerar que s'han d'endegar polítiques destinades a proporcionar formació, llocs de treball ben remunerats, accés a l'habitatge, escoles públiques, assistència sanitària... Cert, tot això és imprescindible, però avui a Catalunya hi ha un problema de subsistència. Cal resoldre'l i per fer-ho calen recursos econòmics. Amb els que li corresponen a Catalunya amb un sistema de finançament just n'hi hauria prou. |

+ INFO

Llibres

ESTEVE, F. i MUÑOZ, R., *Conceptos de Economía*. Alianza Editorial. Madrid, 2005.

Enllaços

- Departament d'Acció Social i Ciutadania
www.gencat.cat/benestar
- Institut d'Estadística de Catalunya
www.idescat.cat
- Institut d'Estudis Fiscals
www.ief.es
- Institut Nacional d'Estadística
www.ine.es
- Ministeri d'Economia i Hisenda
www.meh.es
- Statistical Office of the European Communities (Eurostat)
www.ec.europa.eu/eurostat